

Eucharisztikus témájú oltárkép Dióshalmon

A történelmi Szatmár vármegye Erdéllyel, Máramarossal határos peremén fekszik Dióshalom (Szürgyefalu/Șurdești) település, melynek Szent Mihály és Gábor főangyalok tiszteletére szentelt görögkatolikus fatemploma 1999-től kezdve világörökségként számon tartott műemlék. Ropant karcsú sisakkal, négy fiatoronnyal ékesített 54 méteres fatornya sokáig a legmagasabbnak számított egész Európában (1. kép, Tóth Zsuzsa felvétele). A dióshalmi templomra a 19. század végén figyelt fel a magyar kutatás, Myskovszky Ernő 1904-ben a Művészet című folyóirat hasábjain egy akvarellt is közölt róla.

A fatemplom pontos építési idejét nem ismerjük, jelenlegi formáját a 18. század második felében, végén nyerhette el, mivel 1750-ben még csak kis tornya (turrucula) volt az épületnek. A környéken általánosan elterjedt típusba, a gótikus jellegű fatemplomok csoportjába tartozik. Ikonosztázára az 1775-ös összeírás során külön kitértek, annak szépségét hangsúlyozták: a szokásos három ajtót igen elegánsnak, a nagyobb ikonokat (értsd: alakképek) és a tizenkét apostol kisebb ikonját megfelelőnek találták, majd zárójelben megjegyezték, hogy ezek nemcsak művészien vannak festve, hanem faragva is! Ez az ikonosztáz még ma is a templomban áll, mestereit nem ismerjük.

A templom szentélyében a kifestéséről emlékezik meg egy 1783-ra datált felirat, amelyben József császár uralkodására utal Ștefan mester. Minden bizonnyal a szomszédos településről származó Lacfalui István (Ștefan din Șișești) volt a festő, akinek legkorábbi ismert művei két liturgikus kézirat másolatai, amelyeket 1769-ben és 1770-ben készített (Nagybánya, Megyei Könyvtár). Az 1780-as évektől kezdve maradtak fenn ikonosztázokon, falképeken és oltárokon is olyan feliratok, amelyeken alkotóként tűnik fel. A román kutatók neki tulajdonítják a dióshalmi templom ikonosztázionjának képeit is, de ez nem bizonyított.

Különlegesen szép a templom főoltára. Az áttört faragású oszlopokkal, ornamentális faragványokkal díszített központi kép Jézus Krisztust mint az Eucharisztia szerzőjét ábrázolja. Az Üdvözítő két oldalán az Istenszülő, illetve az Előhírnök állnak, a kompozíció sarkaiban a négy liturgiaszerző mellképe látható: Szent Jakab, az Úr rokona; Nagy Szent Bazil; Aranyszájú Szent János; Dialógus Szent Gergely pápa (2. kép, Tóth Zsuzsa felvétele). A szentségház két oldalán a lépcsősen kialakított polcok főnézetét is festmények díszítik: egyiken a vérrel vertejező, a másikon a keresztet vivő Krisztus alakja látható. Az oltár oromzatán talán a pünkösdi jelenete kapott helyet, illetve egy kisebb, nem azonosítható témájú kép. A nagy oltárkép metszetelőképe a kijevei barlangmonostor nyomdájában megjelentetett molitvoszlov, vagyis imádságos könyv illusztrációi között már szerepel 1740-ben (3. kép), variánsai még sokáig népszerűek maradnak a szláv liturgikus kiadványokban: szerepel például a budai egyetemi nyomda 1815-ben kiadott egyházi szláv nyelvű imakönyvében, de 1850 körül még német feliratokkal ellátott könyvatváltozata is elkészült (Szilárdy Zoltán gyűjteménye, Székesfehérvár). A dióshalmi oltárképen azonban a festő tovább-

1. kép

bi két mellékalakkal, az Istenszülővel és a Keresztelővel bővítette a kompozíciót, elhagyva a központi részt keretező feliratokat. A két közbenjáró a kép eucharisztikus jellegét erősíti, hiszen a „Bárán” jobbán az Istenszülő jelenik meg, úgy ahogyan a diszkoszon az őt szimbolizáló részecske is el van helyezve. Az oltár pontos készítési ideje (18. század második fele) és alkotói egyelőre nem ismertek. A kompozíció módosítása mögött talán a megrendelő parókus szándéka állhat.

2. kép

3. kép